

Mogens Egholm, patologur

Vit eiga at upplýsa um krabbamein men ikki skapa ótta

Við stovnsetingini av patologiskum deildini á Landssjúkrahúsinum fyri nøkrum árum síðani hava vit fingið góðar umstøður til at kanna tilburðir av krabbameini. Nú kann so gott sum alt tilfar viðvíkjandi krabbameini skrásetast á einum plássi — og hetta hevur stóran týdning.

Síðan hevur tosað við Mogens Egholm, sum nú í nøkur ár hevur starvast sum yvirlækni á patologiskum deild á Landssjúkrahúsinum. Hann hevur í hesum arbeiði fingist nógv við at skráseta tilburðir av krabbameini

Fyrsta veruliga skráseting av krabbameinatilburðum í Føroyum byrjaði í 50-unum. Tað var Niels Pauli Holm, yvirlækni, sum byrjaði savnið. Tað hevur tó vist seg seinni, at henda skráseting var ikki heilt fullfígjað.

Sanna Dahl, yvirlækni tók við eftir hann og arbeiði víðari við hesi skráseting. Heldur ikki henda skráseting er heilt fullfígjað.

Tó hava læknar gjørt fullfígjaðar skrásetingar av einstøkum krabbameinssjúkum.

M.a. hava Sanna Dahl og T. Justesen skrásett krabbamein í brósti hjá kvinnum í eitt 20-ára skeið frá 1958—77. Tilfarið er ajourført alla tíðina. Eisini hava tey fylgt við, hvørjir sjúklingar hava klárað seg og hvussu leingi.

Ein onnur einstøk krabbameinssjúka, sum fullfígjað skráseting er av, er lungnakrabbí. (Jón á Steig, yvirlækni hevur

savnað tilburðir av krabbameini í lungum yvir 15 ára tíðarskeið fram til 1972).

Síðan er ein fullfígjað skráseting av magakrabbá sum Jógván Tummas Poulsen, lækni, hevur staðið fyri og gjørt í samarbeiði við Patologiskum deild á Landssjúkrahúsinum og Cancerregisteret í Keypmannahavn. Henda skráseting fevnir um eitt 15 ára skeið — til 1980.

Umframt hesar skrásetingar er eisini skrásett tilfar av óndkynjaðum svøllum í heilanum og krabbameini í búkspýttkertlinum.

Alt hetta er tilfar, sum einstakir persónar hava savnað av egnum áhuga og lagt eitt sera stórt arbeiði í.

Patologisk deild í Føroyum

Í 1978 varð ein patologisk

deild sett á stovn í Føroyum. Mogens Egholm, yvirlækni, sum hevði arbeiði á patologiskum stovni í Danmark í nógv ár, kom til Føroya at arbeiða.

Mogens Egholm hevur øll hesi ár havt atgongd til tilfar, sum er sera týðningarmikið í eini skráseting av krabbameinatilburðum millum føroyingar.

Sjálvur sigur hann soleiðis:

— Eg havi verið í teirri hepnu støðu, at tað bert er ein patologiskur stovnur í Føroyum. Hetta ger, at allar flestu tilburðir av krabbameini verða kannaðir á hesum eina staði.

Í dag fær patologiska deildin á Landssjúkrahúsinum vevnað frá øllum skurðviðgerðum til kanningar umframt annað tilfar frá øllum sjúkrahúsum, kommunulæknunum og serlæknunum — og soleiðis hevur tað borið til — á einum og sama stað — at skráseta allar tilburðir av krabbameini síðan 1978.

Afrat hesum hevur so patologiska deildin fingið alt tilfar, sum er sent til Cancerregisteret í Keypmannahavn. Tað viðvíkur so føroyingum, sum eru innlagdir á donskum sjúkrahúsum, har funnið er fram til krabbameinssjúkuna.

Fullfígjað

Mogens Egholm sigur, at hetta savnið tí er rættiliga fullfígjað, og bert við smávegis kanningum afturat kann sammetast við skrásetingarnar í hinum norðanlondunum.

Sum staðan hevur verið higartil, hevur tó ikki verið gjørligt at viðgera alt innsavnaða tilfarið nógv væl, tí hetta arbeiði hevur fyri stóran part verið gjørt við hond. Bæði uppteljingar og hagfrøðsligar útrókingar.

Vit eru tí fegnir um at hava fingið samstarv við Cancerregisteret, ið hevur boðið sær til at EDV-viðgera okkara tilfar á

sama hátt, sum danska skráseting verður viðgjörd.

Sjálvur heldur Mogens Egholm, at tað er rætt at leggja skrásetingina í meiri fastar rammur og gera hana almenna, soleiðis at arbeiðast kann á jøvnum fæti við hinar norðurlandsku skrásetingar, og at vit eisini kunnu fáa lut í teirri vitan hesir stovnar hava í arbeiði sínum.

Føroysk skráseting veruleiki

Tann 10. oktober í ár var so ein sjálvstøðug føroysk krabbameinsskráseting sett á stovn. Hetta hendi í Havn samstundis sum tvey umboð fyri Cancerregisteret í Danmark høvdu verið í Føroyum fyri at halda fyrilestur og fyri at leggja okkum lag á.

Føroya Felag ímóti Krabbameini hevur samtykt peningaliga at stuðla arbeiðinum hjá føroysku krabbameinsskrásetingini, soleiðis at møguleiki verður at seta ein skrivara til burturav at taka sær av hesum arbeiði.

Ætlanin er at fáa eina fullfígjaða skráseting bæði fyri árini, sum koma og fyri farna tíð. Til tess er m.a. neyðugt at leita upp tilfar á teimum trimum sjúkrahúsum umframt deyðsattestir.

Síðan skal Cancerregisteret viðgera tilfarið við teirri nútíðans útróð tey hava har.

Hundrað tilburðir um árið

Men hvat kann so sigast um krabbameinssjúkur í Føroyum út frá tí tilfari, sum longu er fingið til vegs?

Mogens Egholm sigur, at tað eru umleið 100 tilburðir av krabbameini í Føroyum um árið. Hetta tal liggur rættiliga javnt fyri hvørt ár.

— Er hetta nógv, um vit sammeta við onnur lond?

— Tað er torført at svara hesum spurningi, tí

tilfarið er ikki viðgjørt enn. Skal ein gera sammetingar, so mugu vit fyrst hava ein «normal» at miðja okkum eftir. Tvs. Ítvussu íbúgvartalið í Føroyum er samansett í mun til tað land, vit skulu sammeta við, hvussu býtið er millum bygdar og býir, hvussu býtið er millum ung og eldri osfr.

Tess fleiri eldri fólk eru, tess fleiri tilburðir av krabbameini eru, tí tess eldri fólk bliva, tess stórri møguleiki er at fáa krabbamein.

Í dag kunnu vit ikki svara hesum spurningum, men við tí samarbeiði, sum vit hava fingið í lag við donsku skrásetingina, kunnu vit, tá savntilfarið er nógv stórt, gera fleiri áhugaverdar sammetingar.

Lægri mun í Danmark

— Men er tað kortini ikki gjørligt longu nú at siggja, um munur er í mynstrinum fyri onkra ávís krabbameinssjúku — í Føroyum og aðrastaðni?

Í einstøkum førum jú.

Tilburðir av krabbameini í brósti hjá kvinnum og í lungunum hjá bæði kvinnum og monnum — er í Føroyum eitt sindur lægri enn í Danmark.

Viðvíkjandi krabbameini í maganum, so tykist mynstrið í Føroyum og Danmark at líkjast, men er ólíkt mynstrinum í Íslandi.

Mogens Egholm leggur tó dent á, at hesar sammetingar bert eru gjørdar millum tveir ymiskar íbúgvartøl. So tær siga í veruleikanum ikki so nógv og eiga tí at takast við fyrivarni.

— Hvat kann sigast um mynstrið og býtið av

krabbameinssjúkum millum føroyingar sínámillum?

Hjá kvinnunum eru flestu tilburðir krabbamein í bróstinum. Í tey 20 árini henda sjúkan hevur verið kannað í Føroyum, eru í meðal 7—8 tilburðir um árið. Tó vaksandi eitt sindur seinastu árini.

Nógvir tilburðir eru av krabbameini í lunga bæði hjá monnum og kvinnum. Tilburðir av krabbameini í lungum og maga eru fleiri hjá monnum enn kvinnum.

Upplýsing

At enda spurdi vit Mogens Egholm, um vit ikki áttu at upplýst meira um sjúkraeyðkenni í samband við krabbamein!

Til tað sigur hann, at Føroya Felag ímóti Krabbameini hevur gjørt eitt ávist arbeiði, men hetta er helst ikki nógv mikið.

Kanska átti fleagið at gjørt meira burtur úr at brúkt fjelmiðlarnar — og á tann hátt komið meiri víða millum fólk við upplýsing.

— Men leggur Mogens

Egholm afrat, — alt eigur at verða gjørt við máta. Vit mugu heldur ikki skapa sjúk menniskju, sum eru frísk. Og vit mugu heldur ikki skapa ótta, endar Mogens Egholm, yvirlækni á nevdarlimur í Føroya Felag ímóti Krabbameini í samrøðuni við Tíðinda- blaðið Sosialin.

Mogens Egholm, yvirlækni og nevdarlimur í Føroya Felag móti Krabbamein